

glas

P. b. b.
ČASOPIS ZA
POLITIKU I
KULTURU

God. III.

1959

Br. 2

U OVOM BROJU:

DIPLOMACIJA I ISKRENOST

PJEVAČI - MAJSTORI NA GOMILI

SMISAO GRADIŠĆANSKE LETERATURE

DR. JOSIP ANDRIĆ U JUBILARNOJ GODINI

NEŠTO O GRADIŠĆANSKIM HRVATIMA U MADJARSKOJ

NA POL PUTA ŽITKA ČLOVIČJEGA

NOVA HRVATSKA LIRIKA / ŠIMIĆ ANTUN BRANKO

IZ KLUBA

JEZIČNI OGLED

PJESME: ŠIMIĆ A. BRANKO / LEOPOLD ANTUN / ŠULEK STJEPAN

Mišljenje pisca ne mora se slagati s mišljenjem uredništva.

"Glas" izlazi četiri puta godišnje.
Pretplata za četiri broja 16.-s.

UREDNICI:

Martin Prikosović
Stjepan Šulek

ČITAJTE I ŠIRITE NAŠ "GLAS"

IZADAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB-BEČ

WIEN III. AM HEUMARKT 25.

Pošta se šalje na adresu: M. Prikosović, Wien 16., Paletzg.
17/2/3.

DIPLOMACIJA I ISKRENOST

Pisac ovih redaka želi odmah na početku izjaviti, da on ne hoće biti takorekuc "ideolog" "Glasa". On samo želi izraziti svoje misli o kulturno-političkim pitanjima građanskih Hrvata. "Glas" stalno naglašuje, da se mišljenje uredničke mora slagati s mišljenjem pisca. Na ovaj način možda "Glas" ne dobiva odredjenog pravca. I to je nešto opasnoga. Jer "Glas" bi mogao lutati amo i tamo kao brod bez kormila. S druge strane upravo ova sloboda pisanja može mnogo doprinjeti razvitku zdrave diskusije. Ona bi mogla potaći na pisanje i sve one, koji nisu sporazumni s jednim ili drugim člankom u "Glasu", da napišu svoje mišljenje o tom pitanju i da tako nastanu i oni suradnici "Glasa". "Glas" bi mogao poci krivim putem samo onda ako se oni, koji se osjećaju za odgovorne vodje naroda, na njega samo ljute, da je on takav ili onakav, "reakcionaran" ili previše napređan, da "raskala slogu" ili ju gradi, da sačinja opoziciju ili da poštiva dosta mudre savjete starijeg pokoljenja; ljute se i ljute, ali u svojoj zaspanosti ne bi činili ništa, skupastegnivši svoj vidokrug gledaju samo na svoje selo, na svoj dvor ili svoju osobu. Koji je nezadovoljan i ljuti se, ipak ne sprogovori svoje riječi, ili je lijenčura ili je kukavica; ili se osjeca tako uzvišen, da ovaj slabi Glas ne stiže do njegovoga velecanstvenog uha. Ili je toliko blaziran pesimista, da misli: i tako je sve zaman; naš narod će se i tako izgubiti. No ovima hoće "Glas" uzviknuti: Još smo ovdje! Još se nismo izgubili. Raste mlado pokoljenje! A onima, koji ostaju po strani, kriknut ćemo poslovicu: "Psi laju, a karavana prolazi". Pravda još gorji su oni psi, koji iz prezira ili lijenosti ni ne zalaju na "Glas" mladoga pokoljenja.

Ali natrag k temi: diplomacija i iskrenost. Mnogi, koji površno misle o diplomaciji, reći će, da se diplomacija ne slaže s iskrenošću. Na prvi hip kaže se zaista tako: hoće li biti diplomat, zakrij svoje misli! No ovo je najniža vrsta diplomacije, koja pelja - kao naredno i genfska konferencija - u slijepu ulicu. Ovakva diplomacija zapada u kalju laži, neiskrenosti i nepovjerenosti. Iz kaljuze pelja van samo veće povjerenje, veća iskrenost. Dakle bez iskrenosti nema prave diplomacije. No prava diplomacija zna uvijek ublažiti golu istinu, oblici ju u opravu za salon: u frak ili smoking. A najveće načelo diplomata jeste, da on nikada nije tako zavrit i opletan u sadašnjici, da ne bi gledao i vidio budućnosti. Za budućnost mora biti spreman i onda istinu reci, ako se to danas ne svidja onima, koji današnjicu dirigiraju. Ako na to nije pripravan, ako iz straha za svoju ličnu karijeru suti, onda nije diplomata, nego lakaj, to jest: samo sluga u uniformi diplomate.

S ovim načelima neka slijedi ovdje odgovor na članak "Tajednika": "Ki put je bolji?"

Nije samo "frak uljudnosti", ako se odmah na početku kaže, da je taj odgovor na članak "Manjinska prava, ali za koga?" ("Glas" br. 1, 1959), zaista u mnogom pogledu mudar i blag. Prije svega je mudro ustanovljeno odmah u uvodu članka, da se više puta dogodi to, da se ne može očekivati od svakoga isto mišljenje u raznim poslovima naše manjine. Neka si ni pojedini, niti jedna klika ne predstavlja, da on sam ili on sama može diktatorski odrediti, kojim putem treba ići. Jer u tom se slučaju onda ne smije čuditi, ako opazi, da ga množina naroda ne slijedi.

Potpuno se slaže pisac s "Tajednikom" i u odbijanju onih, koji "najdu u svem vlas" ili koji su kukavice i se ispričavaju, "da ne moru biti zato, ča su se rodili od hrvatske majke". Negativna kritika nema nikaove koristi, a zakrivanje svoje narodnosti nije samo plašljivost nego i laž i duboka pogrješka u karakteru. Ako je tko pažljivo pročitao uvodnik "Glasa", ne može reci, da se ondje propagira "udaranje sa šakom po stolu".

Tamo se je samo kritiziralo, da je u "Tajedniku" premnogo polemika na van (dakle prema onoj strani, gdje se sigurno ne čita mnogo "Tajednik"), a premalo agitacije za narod. U članku je stajalo točno: "Ipak se ne kanim tako tvrdo izraziti kao neki moj znanac, koji je rekao da se u "Tajedniku" "svenek ista koza dere". Jer potrebna je polemika. Ali ne bi bila mnogo više potrebna propaganda na nutra, to jest poučavanje i odgajanje naroda, da on ljubi i cijeni ono što je njegovo..."

Dobro je, da se više put pojavlja isto. Ali neka se ne ponavlja samo ono, što straši narod, lomí njegovu narodnu svijest i što ga puni sumnjom. Jer tako ne možemo ništa postići! Ravno zato je bio izvrstan članak "Zlata vridne riči" u "Tajedniku" od 6.

junija 1959. On kaže, da mi imamo u Austriji više prijatelja, nego neprijatelja. A to je dobro znati. Dobro se obraća "Tajednik" i k propagandi u nutra, kad 16. maja piše: "Na kulturnom polju moraju se u prvom redu iskoristiti sve mogućnosti u vlasći redi". A zaista zlata vrijedi članak "Nezdravo kamenje u narodnoj zgradi" kad konačno jednom ukazuje na slabosti unutrašnjeg fronta, na slabosti u odnosu prema narodu: "Preslab kontakt peljajućih mjestov s narodom i pojedinim našim čovikom, preslabo zainteresiranje naše mladine za narodne posle, premalo energije, premnogo zgleđanje na to, ča čedu drugi reći, premnogo čekanja na to, da će si ki drugi zasukati rukave i obaviti potrebni narodni posao, premalo aldovnosti za narodne posle, premalo štiva za narod i t.d." Ovdje se sa svakom riječju pogadaju unutrašnje naše bolesti, koje opet izliječiti, naša je najprva zadaća.

Diplomacija je potrebna. Ali ne diplomacija zašutkanja, zatajanja unutrašnjih naših bolesti. Diplomacija prema narodu znači strpljivo prosvjećivanje, stvaranja što blizih veza s narodom, kazanje naših pozitivnih vrijednosti. Ovdje se može zaista za uzor postaviti Klimpuški tamburaski zbor pod vodstvom g. Ferija Sučića. Prava je diplomacija uputiti se u narod, batriti ga, hrabriti ga, razveseliti ga, dizati ga, naciniti ga svijesnim, probuditi u njem narodnost, i u ovom umornom djelu ostati uvijek neutrudljiv. A prema domovini Austriji također iskrena diplomacija. Odstraniti svaku sumnju, koja se diže protiv našeg patriotizma. Mi nismo ni za zbrilicu gorji državljanj Austrije. A ispunjenje naših manjinskih prava bilo bi na korist za citavu Austriju, koja bi za toliko više mogla potribovati manjinska prava za južni Tirol. Ta prava zahtjevači ne samo u "Tajedniku", nego čim više i kod vlade. Jer što se piše u "Tajedniku", to se ne mora sve dosta jasno čuti na Ballhausplatz-u. Piscu ovih ređaka je poznato, da na Ballhausplatz stigne mnogokrat kakova težnja od Slovenaca iz Koruske. Ali jako rijetko od gradišćanskih Hrvata. A tako se uzalud udara po stolu kod "Tajednika", ako se samo narodu kaže: ovo i ono nam još nije ispunila vlada. Takova borba izgleda pak za čitatelja neupjesna donkišoterija, (akoprem to nikako nije). Ali tako izgleda u narodnoj svijesti, i onako dosta slabom pojedinom članu naroda.

Diplomacija među narodom i državom. Uvijek u iskrenosti. Ali uvijek imati pred očima mogućan uspjeh (u psihološkoj mudrosti). A nikada ne zaboraviti i pogled na budućnost.

Ravno zato se mora brinuti on koji hoće biti dobar diplomat u našem narodnom poslu, i za buduće pokoljenje, za naraštaj. Jer ako bi danasnja generacija bila tog misljenja: 'mi smo još Hrvati, a za nami slijedi potop', onda bi bilo ovo pokoljenje samo za pol koraka bolje od onih, koji zataje svoju narodnost.

A sada se nitko ne uvrijedi zbog iskrenosti slijedećih pitanja: je li je bila mudra diplomacija, ni rijeci ne pisati u "Tajedniku" o proslavi 10-godišnjice HAK-a? Je li je bila mudra diplomacija tričetvrt godine ignorirati "Glas"? Je li je to diplomacija, ako se članci nekog sveučilistarca niti ne objelodane u "Tajedniku", niti ne pošalju natrag, niti se ne odgovara zasto se ne stampaju članci? Ako bi se to sve dogodilo samo iz razloga,

ti su članci slabi, "Glas" ne vrijedi mnogo, desetgodišnjica jednog ključa nije potresljiv događaj, bilo bi još u redu, iako bi se nešto moralo učiniti, da narod dobije moćniji narastaj u budućem pokoljenju. Ali ako se to dogodi (naglasuje se, AKO se dogodi) zato, da je za neke (možda uopće ne-Gradišćane) HAK ili "Glas" "reakcionaran", onda bi to bila opasna "diplomacija". Reakcija je naime tipični komunistički pojam. U narodnim demokracijama se s ovom riječju osudjuje sve ono, što je protiv komunizma, počam od seljaka, koji neće napustiti svoje oćeve grude, do Nobel-nadradom počasćenog književnika Pasternaka, koji je morao za svoju iskrenu umjetnost podnositi bijesan napadaj čitave komunističke stampe. Neka ne bude nikom zao, da mladom pokoljenju u slobodnim zemljama (sigurno i starijem) imponira Pasternak, a ne ta nasilna krijedž vukova, koja bi bila najradije otjerala Pasternaka u smrt. A početak ovakovih metoda, kao što se je radilo s Pasternakom, već i to, kad se jedno književno djelo, jedna pjesma odobrava polag toga, da li je pisatelj tog djela tog ili onog političkog mišljenja.

A sada još kratko o našem najžakljivijem pitanju našega kulturno-političkog života, također iz stanovišta iskrene diplomacije, o našem odnosu prema Jugoslaviji i hrvatskoj emigraciji. "Tajednik" od 16. maja piše: "...jedna narodna manjina u jednoj tuđjoj zemlji ne more se za uvijek održati prem materijalnoga dobrostanja, ako se ne more nasloniti na svoj vlastiti jezični i kulturni prostor..." Uzor Retoromana u Švicarskoj mogao bi biti dokaz, da je to moguće uz dosta čvrstu nutrašnju narodnu snagu manjine. No bez dvojbe mora se svakom narodu priznati, da se brine za svoje manjine u tuđjim zemljama. I dobro je, ako se Jugoslavija i danas brine za nas, ali u narodnom pogledu. Jer naš narod složno odbija komunističku ideologiju. On se neće s prijateljiti ni s onima u emigraciji, koji žive još danas u jučerasnjici. Opet je i među izbjeglicama dosta vrijednih Hrvata, koji će u književnom, kulturnom ili kojegod drugom pogledu jednom kasnije vrlo utjecati na budućnost hrvatskog naroda. I ovdje je potrebna mudra diplomacija u iskrenosti i u stalnoj skrbi za budućnost. I ako poslanstvo danasnje Jugoslavije u Beču traži veze s društvom izbjeglica u Beču, "Velebitom", zašto bi bio grijeh za nas gradišćanske Hrvate, da mi imamo veze s izbjeglicama? Naša prava diplomacija mora lezati u tome, da smo objektivni prema jednima i drugima, i to nam neka nitko ne zamjeri.

Onim, koji se vježbaju u "nižoj diplomaciji", koja ne podnosi iskrenih riječi, bit će možda ovaj članak preiskren. On se je ipak morao napisati, da na sve strane, prema narodu, prema prijateljima gradišćanskog hrvatskog naroda, je su li oni u Jugoslaviji ili u emigraciji, u Beču ili u Gradišću, da svuda vlada iskrenost, na kojoj se mora graditi uspješnija diplomacija. Sigurno može mnogi biti i u ovom pogledu različitog mišljenja. Ima različitih puteva. O tome, što je u clanku izraženo, može se još opširnije diskutirati. Ali najvažnije je to, da smo u jednom složni, naime u najvišoj diplomaciji: u skupnoj brigi za budućnost naseg naroda.

ŠALA

Ljudima se ne može ugoditi

Neki seljak želio je znati, koliko bi repa svog konja mogao odrezati. Nasredin Hodža mu odgovori: "Ma koliko malo ili ma koliko mnogo repa odrezaš, budi uvjeren da će, po mišljenju nekih ljudi, biti odviše, a za neke - premalo".

Škodan sporazum

Jednoć smo se moj prijatelj i ja sporazumjeli, da bi bilo od pomoći nama obojici, kad bi rekli jedan drugome sve svoje mane i poroke".
"Kako je stvar ispala?"
"Ne govorimo jedan s drugim već pet godina".

PJEVAČI-MAJSTORI NA GOMILI

(Šalna satira)

a. b.

Bilo je pred mnogim-mnogim vrremenom, kad živine još nisu bile nime. Onda su još i petelji - majstori-pjevači med živinami - držali u svakoj ulici za pjevanje takova naticanja, kakova se danas priredjuju u svakom gnjazdu, da se izabere med divojkama kraljica lipote.

Jednu jesen, kad su mladi petelji već malo odbrknuli i hotili se brojiti med odrasle, priredjivala je skupčina peteljev u slipoj ulici (slipa se zvaše, jer ima kao slipo črivo samo ulaz, a izlaza ne) pjevačko naticanje. Svi mladi petelji vježbali su brižno svoja grla. Slipa ulica odzivala se je od polzrelih i nezrelih kukurikanj. Na svakoj drugoj gomili skupili su stari majstori petelji svoje ucenike i podučavali je i vježbali od zore do večera.

Svi mladi petelji imali su svoje učitelje, samo mladi Pjevko ne. On se je nekako iz susjedske ulice dotepao simo. A da nije našao majstora za se, bio je i on sam kriv. Hotio je biti naime previše mudar. Zato se nije vezao na ovoga ili onoga meštra. Išao je od jednoga do drugoga, da se na ovako nauči od svakoga ono, ča je najbolje. I tako si je zamišljao zvijani Pjevko, da on mora na svaki način dobiti naticanje. Na to ni mislio nije, da bi moglo njegovo lutanje od gomile do gomile uvrijediti oholiju starih pjevačev majstorov. No ovi su mu ipak dilili - ako i iz visoka i hladno - njihove mudre savjete-tanače. Ovako je bio Pjevko siguran, da već u svojoj putači nosi trijumf pobjede.

Došao je lipi dan svetačnoga naticanja. Sve je obliklo najsvečanije odijelo početo od sjajnoga sunca do poslidnjega mjesta na galeriji velike gomile.

Počelo se je pjevanje. Nastupili su mladi petelji jedan za drugim. Jedan je pjevao u hrabrenom duru, drugi u slatkom molu; neki liričnim-miljanim glasom, opet drugi ostro, kao vojnička trublja-trumbita. Ali skoro nijedan ne bez pogriške. Jedan je prošao van iz melodije odmah na početku, drugi je okikavio u sredini, treći opet svršio takovom disonancijom, da nikako nije mogao valjati za majstora. Bilo je i takovih, gdje su bile pogriške već zakrite. I dok je očito zableknje bilo pracoeno smihom i kihotanjem, odobravao se je i svaki najmanji uspjeh od jedne ili druge strane - pravoda polag partijske taktike - veselim kukurikanjem. No kod nijednoga mladoga pjevača nije bilo to veselje potpuno složno.

Pjevko kao pol-tudjinac morao je ostati pri naticanju na konac i on je nastao po svakom pokušaju mladih vrsnjakov oholiji i sigurniji u svoju pobjedu.

Dugo je trajalo, dokle je došao na red. Starim peteljem-sucem, ki su sidili u žiriju, to jest u ocjenjivačkom odboru, zihalo se je već od truda i dosada, kad je konačno nastupio Pjevko.

- Ča hoće ovdje ov tudjinac? - gledali su neki od starih dobrovoljno, ako i ne oduševljeno.

- Čemu dopustu nastupiti i ovomu došljaku? - mrnjali su ljubomorno neki od mladjih. Ali Pjevko je skočio bez straha ele-

gantno na vrh gomile, pogledao u baršunasto nebo, skašljao se i počeo pjevati onako, da je uložio u svoje pjevanje sve najbolje nauke, ke je sabrao po svi škola-gomila čitave ulice. Silno i zmožno-divno je glušao njegov mladi glas. Ali jedno je zaboravio. S otvorenimi očima je gledao u svit. Pjevao je s otvorenimi očima i s tim prekršio jednu od glavnih regulov peteljskoga pjevanja.

Najprije su to opazili mladji i počeli se zlohotno smijucati. A iz smiha nastao je brzo nazloban grohot. Već davno su opazili mučno-neugodnu pogrišku i stari suci-petelji. Uzrujanim kikerikijom prekinu pjevanje mladoga Pjevka, priskoču k njemu i počnu ga od svih stran šćukati svojimi ostrimi kljunima.

Pjevko biše iznenadjen. Početkom je mislio, da su iz oduševljenja zaletili na njega suci. Ali kad je strahom prepoznao njihovu zlu namjeru, zaprhatao je svojimi mladimi mocnim krilami, da izbigne nazlobnim kljunom. A oni stari petelji i sva skupcina ostalih peteljev letila je za njim kao luda, dok siromah Pjevko nije našao van iz slipe ulice.

Od onda je Pjevko izbjeglica i potepuh. Potipa se po tuđi gomila i ne zna, gdje mu je pravi dom. Ali on i dalje pjeva u slavu sjajnoga sunca, rumene zore, divne prirode pa ne zna, zač bi morao pred tolikim bogatstvom života, pred tolikom lipotom narave zatvarati oči?

DVIJE PJESME

Antun Leopold

SRIĆA

Nimam sriće u životu!...
Grane casa mi suhotu
Svagde nudu i strovašu.
Daju kapat - kot po grotu -
Žuci, slinam, suzam, potu...
Ipak mene nikad strasu
Nezgode te ljute.
Srica ima neotkrite
Tajnama zavite
Pute.
Ona doći
Zna prik noći
I spustiti meni
Biserom pletene krune,
Poklon dragocjeni
Čarobne Fortune.

GLAS

Glas...glas...glas -
Roni u sutljivi čas -
Kot proljetne kise
Kapljice u tlo. -
Zemlja zamirise,
Mir rasprsi zlo.

Glas...glas...glas -
Zbudja mladi klas.
Nek se digne gori

I ukaže cvijet.
 "neka svim govori:
 Nas je čas i svijet!

Glas...glas...glas -
 Trubi svud danas:
 Braća stoji ziva
 Uz hrvatski dub!
 "Glasom" Te poziva
 Akademski klub!

SMISAO GRADIŠĆANSKE LITERATURE

Pojam gradišćanske literature u pravom smislu riječi označuje unutrasnji svijet gradišćanskih Hrvata. Kao i svaka druga literatura koja je izrasla iz naroda, tako i gradišćanska literatura, ima neke svoje značajnosti i karakteristike, upravo te karakteristike koje posjeduje hrvatski narod u Gradišću. Tome su primjer gotovo sva djela gradišćanskih pisaca.

Svaki narod ima svoju vlastitu literaturu, kao što ima svoje vlastite običaje, strasti, karaktere, tipove. Zato se kod jednog naroda pod pojmom literature može označiti čisto nešto drugo, nego kod nekog drugog naroda, ili narodne skupine. Literatura kod Rusa poslije oktobarske revolucije nema više one svrhe, koju je ona imala u devetnajstom stoljeću, u doba Gogolja, Dostojevskog, Tolstoja. Za komunistički aparat literatura je sredstvo komunističkog obrazovanja, propagande.

Zašto se u Gradišću, u tako maloj sredini, piše literatura? Da li se ona piše samo iz propagandističkih motiva ili iz kojih drugih razloga? Pod pojmom propagandistički motivi možemo podrazumijevati smisljene metode borbe za narodni opstanak. A drugi razlozi su na pr. pojava talenta: unutrašnja potreba čovjeka, da svojim bliznjima nešto govori, tumači, pripovjeda, ali i s ciljem, da njegov talenat bude u službi narodne kulture. Mislim da je ovo posljednje odlučujuće. Donekle poznajem Ignaca Horvata, dra Augustina Blazovića, Feri Sucića i mnoge druge značajne narodne stvaraoce, te vidim, da oni pišu iz unutrašnje potrebe, možda ne toliko da budu shvaćeni kao umjetnici, nego u prvom redu pišu oni zato, da svoj talenat žrtvuju u korist nacionalne manjine. Znamo, da je Mate Miloradić počeo pisati jako kasno, tek onda kad se je uvjerio, da je Hrvatima u Gradišću potrebno više kulture. U sebi je osjetio dovoljno stvaralačkih sposobnosti i Mate je Miloradić drugi dio svog vijeka posvetio književnom radu u korist nacionalnog razvitka u kulturnom pogledu.

Geslo: Iz naroda za narod, naci će u svim probudjenim nacionalnim manjinama najbolju primjenu u kulturnom stvaranju. To je našlo i u Gradišću. Svijesno. To geslo vrijedi za danasnju i za sve buduće generacije. Kao jedno od najboljih primjera gesla Iz naroda za narod predstavljaju crtice i slike "Veliki i mali" od najplodnijeg živućeg pisca Ignaca Horvata.

"Veliki i mali"

"Veliki i mali" sigurno je najbolje prozno djelo gradišćanske literature, a pisac knjige, Ignac Horvat, najveći djelač hrvatske kulture 20 stoljeća u Gradišću.

Kad mišlimo na knjigu crtica i slika "Veliki i mali", onda mislimo na život i životne običaje gradišćanskih Hrvata, jer ta je knjiga u svakom pogledu živi odraz hrvatskog sela u Gradišću. Ne kanim se u ovom clanku baviti opširnijim opisivanjem ove knjige, nego želim izraziti svoju smjelu pomisao, da je knjiga "Veliki i mali" jedna od najboljih knjiga te vrste na području hrvatskog je-

zika uopće.

Niti u jednoj drugoj knjizi gradišćanskih pisaca nisu osebine i značajke hrvatskih seljaka u kratkim crtama tako jasno i potpuno dosle do izražaja. Jednom sam pomislio: to je najhrvatskija knjiga, koju sam do sada čitao.

Ovdje se vidi, kako su gradišćanski Hrvati unatoč četiristogodišnjeg otcjepljenja od matice Hrvatske uspjeli sačuvati sve svoje narodnošne osebine. Ignac Horvat pišući te crtice pokazao je svoje odlične izrazajne sposobnosti u uočavanju tipičnosti u cisto kratkim opisima i dijalozima. Ovakvo djelo nije mogao napisati čovjek, koji nije naučio disati gradišćanskim zrakom, misliti i osjećati duhom dobroćudnog starog Hrvata. U svakoj rečenici izražen je gotovo neki hrvatski pokret, potez, običaj, karakter. Svaki Hrvat, švedjedn gdje se on rodio i kojoj profesiji pripadao, s velikim užitkom cita te crtice i slike, jer on tu nadje komadić sebe, komadić svoje vlastite hrvatske duše.

Zato je Ignac Horvat, opisujući osebine seljačke priproste duše - koju je on živčeci s njom, cijelim svojim bićem proživio i upoznao -, pravi tumač hrvatskog doma u Gradišću - u knjizi "Veliki i mali".

Ignac Horvat primjer neumornog kulturnog radnika

Na brzinu sam pregledao kalendare, koje je uredio Ignac Horvat. Ne mogu se u ovom kratkom članku poblize osvrnuti na taj njegov urednički rad, na Horvatov novinarski rad tokom prohuja-
lih decenija, jer se za taj posao nisam dovoljno pripremio. Tko će se jednom baviti prikupljivanjem radova Ignaca Horvata, taj će imati mnogo posla. Plod njegovih djela vidi svaki dobronamjerni Hrvat. To je djelo veliko i epohalno. Njegov će nasljednik u novonastalim prilikama s ponosom moći reći, da je bio u jezičnom i u umjetničkom razvoju ucenik Ignaca Horvata. Mislim na dra Augustina Blazovića, koji je pokazao svoj književni talenat već u nekoliko napisanih djela.

Spomenimo još jednom knjigu "Veliki i mali", koja je bila izdana u Becu, godine 1927, dakle još prije, nego smo mi mnogi bili na svijetu. U predgovoru dra Lovre Karalla, vidimo, kako je i onda bio zapravo isti problem kao i danas, naime gušljenje Hrvata na jednoj strani i borba protiv toga na drugoj strani. I onda je bilo malodusnosti, sebičnosti i velike nemarnosti. (Kao i kod ostalih Hrvata u sva vremena). Ali Ignac Horvat bio je optimista. U predgovoru dra L. Karalla, čitamo, kako je I. Horvat poslije jednog razgovora o teškim problemima Gradišća, sprogovorio optimističko svoje raspoloženje: "Delajmo! Uspjeh ne smi biti mera; mera mora biti delo! I onda će i nam svanuti sunce!" Ignac Horvat je neumorno delao, širio hrvatsku misao u svojoj okolini, sve do dana današnjega. Uvijek pod geslom: Iz naroda za narod! Pred par je tjedana u svom članku u "Tajedniku", posvećenom Hrvatskom akademskom klubu prigodom premijere "Hiza Drasković" u Filežu, srdačnim riječima pozdravio mladu generaciju i u optimističkom i radosnom raspoloženju vidio u njoj buduće peljace Hrvata u Gradišću. Mladom je to pokoljenju sigurno bila najljepša hvala i podrška za budućnost.

Sjetimo se njegove novele "Kad se šećem po selu", u kojoj je postavljen na vidjelo problem, koji je još danas aktuelan, i bit će vjerojatno tako dugo aktuelan, dok postoji Hrvata. On u toj noveli opisuje, kako je po selu trazio pretplatnike za "Hrvatske Novine". Iz novele se vidi, kako je taj narodni posao težak, jer ljudi baš nerado kupuju novine, ponešto iz pomanjkanja narodne svijesti, a ponešto iz nezainteresiranosti, ili iz kojih drugih razloga, na pr. materijalnih. Ali junak novele nije se dao slomiti, već je unaroc dosta neugodnih scena u pozhatim mu kućama, nastavio posjetima od hize do hize, tako dugo, dok nije rasprodao sve novine.

Na kraju svoje novele I. Horvat ovako misli: "Prijatelji, de-
lači hrvatske kulture, na ovom polju je još mnogo dela!"

Nedavno je HAK imao svoju godišnju sjednicu. Bila je diskusi-
ja o sirenju i načinu pisanja "Glasa". Jedan je prisutnima ispri-
povjedaio sadržaj i smisao novele "Kad se sećem po selu". Na koncu
je naglasio, da primjer neumornog rada I. Horvata u stvaranju doma-
ćeg kulturnog života treba svakom pojedinom lebdjeti pred očima,
jer mlado će pokoljenje samo onda nešto stvoriti, ono će doći samo
onda do trajnog uspjeha, ako se ugleda u neumornog i uvijek opti-
mističkog I. Horvata.

š.

Iz knjige "Veliki i mali"

Od I. Horvata

Perica i Jandrica su zgora, na jednoj črišnji. Općinskoj
črišnji. A zdola, pod črišnjom stoji vrđir (opoljar). Vrđir se
grozi, a dicaki se placu. I čim se on jače grozi, tim oni jače
zazivaju majku i lizu vse više ter više na stablu.

Sada se vrđir domisli i splazni za njimi na štablo. A Peri-
ca i Jandrica nek hop! pak smuk! I najednocr su dicaki zdola, a
vrđir zgora. Vrđir se još uvijek grozi, a dicaki se sada smiju.
I čim se on srditije nagraža sa sucom, tim mu se oni jače ukri-
vljaju.

Ovo su: dica.

Na senokoši kosi jedan kosac.

Sada se nastavi, otare kosu s travom pak zagrabi najzad za brus.
I kot vrze ruku na hrbat, tako mu i ostane leze na hrbtu, ar u
ovom hipcu je zagledal na putu jednoga gospodina. I gleda ga, nek
gleda, dokle ov do njega dojde, kot uza njega mimo projde, gleda
još četvrt ure i za njim, dokle mu se ne zgubi u jednoj dragi.
Onda tegne brus iz tobolca, pljune na njega, nabrusi si kosu i
kosi dalje.

Ovo je: seljak.

BIJEG U NOVI ŽIVOT

Šumovi tihe
melodije rijeke.
Tihi koraci
uz obalu velike rijeke.
Strah i jeza
jer tihi koraci
opasnim stazama idu.
No rijeka tijesi.
Nećujni valovi hrabre -
i kazuju:
Ne boj se!
Treba živjeti!

S. Šulek

DR. JOSIP ANDRIĆ U JUBILARNOJ GODINI

Autor prve bunjevačke opere ("Dužijanca"), Dr. Josip Andrić u ovoj godini slavi pedesetgodišnjicu svojeg bogatog muzičkog stvaranja. Dr. Josip Andrić veliki je prijatelj gradišćanskih Hrvata, komponirao je "Gradišćanski ples", pa nam dužnost nalaže, da se na njega u njegovoj jubilarnoj godini i mi u našem tisku sjetimo. Jer pet decenija njegovog tihog i skromnog stvaralačkog rada na polju muzike (i literature), mnogo je doprinjelo hrvatskoj općoj muzičkoj kulturi, a naročito muzičkoj kulturi Bačke i Slavonije, kojim krajevima pripada kompozitor po rođenju, odgoju, svom glazbenom stvaranju i muzičkom izražaju.

Bilo je to godine 1909 kada je Andrić kao gimnazijalac u Slav. Požegi napisao svoju prvu kompoziciju, u kojoj se je očitovala neobična muzička nadarenost mladog autora Andrića, te koji je od tog vremena pa do danas stvorio oko 650 kompozicija.

U njegovim se glazbenim djelima zrcale slavenska, bačka, srijemska, zagorska, sarajevska, turopoljsko-pokupska i druge hrvatske i južnoslavenske tematike. Dr. Josip Andrić pripada onim hrvatskim kompozitorima, koji u svojem muzičkom stvaranju zastupaju narodni pravac, koji u svojim djelima govore narodnim muzičkim jezikom. Njemu narodna melodija služi kao uzor u stvaranju novih melodija.

Pred kratko vrijeme objelodanjen je u Zagrebu prvi svezak "MUZIČKE ENCIKLOPEDIJE", koji opširno daje pregled glazbenog stvaralaštva plodnog kompozitora Andrića. U toj je enciklopediji na mnogo mjesta citirana njegova knjiga "Slovačka glazba". Dr. Josip Andrić nakon svojih studija u Pragu posebno se je bavio proučavanjem slovačke i češke muzike, pa ova knjiga predstavlja kompletnu historiju slovačke muzike.

A sada želimo našim čitateljima prikazati kratki životopis kompozitora Andrića, te popis njegovih muzičkih djela. A u našem slijedećem broju poblize ćemo se osvrnuti na književni dio njegovog životnog djela.

ANDRIĆ DR. JOSIP, kompozitor i pisac, rodio se 14. III. 1894 u Bukinu (Bačka). Muziku je privatno studirao u Bačkoj Palanki, Slavonskoj Požegi i Pragu. Studirao je pravo i trgovačke nauke. Bavio se publicistikom, književnošću, muzičkom kritikom i kompozicijom, kojoj se je sasvim posvetio iza drugog svjetskog rata. Od 1909 do 1957 godine komponirao je preko 650 kompozicija, kao melograf sabrao oko 2000 narodnih melodija, napisao 10 muzičkih knjiga (4 štampane), a velik broj muzičkih prikaza i kritika objelodanio je po raznim listovima i časopisima. Komponirao je mnogo na teme podunavskih Hrvata i Lužičkih Srba, a Andrić je iza Lisinskoga jedan od rijetkih hrvatskih kompozitora, koji je komponirao i na slovačke i češke tekstove i teme. Andrić je skladao prvu bunjevačku operu ("Dužijanca", premijera 1953 u Šubotici) i napisao prvu potpunu povijest slovačke muzike. Andrić je član Udruženka kompozitora Hrvatske i tajnik Društva prijatelja Lužičkih Srba u Zagrebu, a bio je predsjednik Hrvatskog tamburaškog saveza i član odbora Cecilijinog društva za crkvenu glazbu. Član je uredništva časopisa "Tamburaška glazba" u Zagrebu.

MUZIČKO-SCENSKA DJELA: opera "Dužijanca" u dva čina s međugrom (vlastiti libreto, komponirana 1947-52), opera "Otmica Šija-kinje" u tri čina (libreto napisao Franjo Ciraki, komp. 1954-55), opera "Raspršeno kolo" u 1 činu (libreto Viola Marinović, komp. 1955-56), muzička komedija "Na vrbi svirala" u četiri čina s međugrom (vlastiti libreto, komp. 1912-55, premijera u Playni 1956), balet "Jurjaši" u jednom činu (koreografija Ana Maletic, komp. 1953-54).

VOKALNA DJELA: šest kantata, stotvadeset muških, ženskih i mješovitih zborova, te dvjestopedeset solo-pjesama uz pratnju

klavira, simfonijskog i tamburaškog orkestra.

INSTRUMENTALNA DJELA: sedam uvertira, dvije simfonijete, šest orkestralnih suita, sesnaest simfonijskih plesova, dva lužičko-srpska plesa, dva radnička koncertna kola, Bački gudački kvartet, klavirski trio, viliohinske kompozicije ("Dva srca na Tatrama", "Sunce nad Pragom", "Lirska suita", "Lužički diptin"), klavirске kompozicije ("Bačka sonatina", "Subotička impresija", "Požeška suita", "Mala jesenska lirika"), te oko stoosamdeset tamburaških kompozicija ("Gradišćanski ples", "Ples slovačkih Hrvata", "Ples moravskih Hrvata", "Bačka simfonijeta", "Ljetna suita", "Bunjevačka elegija", "Sarajevska elegija", "Radnička rapsodija", "Srijemska rapsodija", "Banjalučka suita", "Gradišćanska elegija itd), i konačno veći broj kompozicija za simfonijski orkestar s tamburama ("Mala seoska simfonija", "Plitvička suita").

MELOGRAFSKI RAD: zbirka oko 1200 narodnih melodija Bunjevaca i Šokaca u Bačkoj, 350 narodnih melodija požeške doline, 250 narodnih melodija istočne Slavonije i Srijema, 120 narodnih melodija s otoka Hvara, manji broj narodnih melodija jugoslavenskih Slovaka i slovačkih Hrvata.

MUZIČKA PUBLICISTIKA: "Ruska opera" (1923), "Kako ćemo razumjeti glazbu" (1939), "Slovačka glazba" (1944), "Škola za tambure" (1953), a u rukopisu "Muzičke studije i eseji" (1916-46), "Hrvatska opera" (1919-56), "Nauka o tamburi" (1951), "Mala tamburaška enciklopedija" (1952), "Lužičko-srpska glazba" (1956), "Narodni pjevač Ivo Čakalić" (1957), i "Povijest tambure i tamburaške glazbe" (1950-57). Andrić je uredio izdanje orkestralne partiture "Večer" od Vatroslava Lišinskoga. Održao je mnogo predavanja o glazbi, a specijalno o češkoj i slovačkoj.

Time još nismo sve rekli o našem značajnom jubilarcu kompozitoru Josipu Andriću, koji je svoj neobični muzički dar posvetio narodnoj kulturi. Tako Andrić sada radi na operi "Matoš", koja će sigurno biti brzo dovršena. Veliki Hrvatski pisac A. G. Matoš po svom je ocu potekao iz istog mješta iz kojega i Andrić po svojoj majci, te svom velikom zemljaku želi Andrić posvetiti najljepše tonove svoje muzike.

I na koncu želio bih naglasiti, da to veliko muzičko djelo Josipa Andrića, može gradišćanskim Hrvatima pomoći u njihovom oživljavanju i samostalnom stvaranju gradišćanske narodne kulture. Iz naslova Andrićih muzičkih djela vidimo da je on bio neumorni narodni radnik, da je svu inspiraciju za svoja djela crpio u narodnom folkloru, u narodnim motivima, pa možemo reci, da je Andrić bio kompozitor koji je svu snagu, ritam i melodiju, crpio u postojećoj narodnoj kulturi, a sam stvarao za narod.

Čestitamo našem jubilarcu na njegovom dosadašnjem plodnom i bogatom stvaranju, te mu želimo puno zdravlja, sreće i uspjeha u njegovom budućem muzičkom stvaranju na diku svih Hrvata.

Ur.

....

Pet velikih neprijatelja mira
gubitava u nama: lakomnost,
častohlep'je, zavist, srdžba
i oholost. Kad bi se ti nepri-
jatelji prognali, mi bismo
sigurno imali trajni mir.

- Petrark

Ako Bog zatvori jedna vrata.
On otvori tisuće drugih.

Diplomata

Vragoljasta udovica reći će jednom
neženji: "Što vam se čini, koliko
godina ja imam?"

"Ne usudjujem se kazati", reče ne-
ženja. "Ne znam, bi li vas učinio
deset godina mladjom radi vašeg
izgleda, ili deset godina stari-
jom radi vaše intelegencije".

NEŠTO O GRADIŠĆANSKIM HRVATIMA U MADJARSKOJ

Skoro ćemo mi gradišćanski Hrvati zaboraviti, da mi imamo braću na drugoj strani željeznoga zastora, naše, koji se isto zovu Gradišćanima i Hrvatima. Deset je godina tome od kada ih nismo vidjeli, od kada ne znamo ništa o njima. Ipak nam stižu nepotpune i netočne vijesti i preko rupica željeznog plotca, koje nam govore, da i oni još žive, da se još drže. Ali kako? Na koji način? Kako oni njeguju svoju nacionalnost i jezik? O tome znademo mi vrlo malo, tako reći skoro ništa. No oni žive dalje, — kao što i mi — i čvrsto se drže svoga Hrvatsstva, u želji da prežive ovo žilavo i čudno vrijeme, kao što smo svi zajedno prezivjeli i onih četiristotina godina.

Teško je pisati o stvarima za koje čovjek nema nikakvih točnih podataka, niti izvještaja. A te potrebite izvještaje i podatke ne može se dobiti, jer onaj, koji bi nam to možda bio u stanju dati, mogao bi biti omražen spijunažom. A to nije naš cilj. Zato će ovaj članak donjeti manje-više samo poznate stvari. Kao vrelo upotrijebio sam novine koje izlaze u Budimpešti pod naslovom "Narodne Novine", a koje su se do mađjarske revolucije zvale "Naše Novine". Ove "Narodne Novine" donose na svojim stranicama članke s problemima i događajima "južnih Slavena" u Mađjarskoj, dakle Hrvata (i Gradišćanaca), Srba i Slovenaca.

Nekada su sva naša gradišćanska sela bila povezana, jer nisu bila rastavljena u dvije države. Ali nova je granica tako nesretno stvorena, da je jedan dio naših sela ostao na Mađjarskoj strani. Tako na Mađjarskoj strani postoje slijedeća sela: Bezonska, Rajka, Hrvatska Kemlja, Koljnov, Unda, Prisika, Židan, Plajgor, Temerja, Velika i Mala Narda, Gornji i Donji Čatar, Hrvatske Šice, Petrovo Selo, Hrvatska Nadalja, Veliki Kukedi Berek.

Po ustavu Narodne Republike Mađjarske, ima svaka nacionalna manjina u Mađjarskoj, pravo da govori i da uzdržava škole na svojem materinjem jeziku. U smislu ovog člana mađjarskoga ustava stvorene su za svaku nacionalnu manjinu gimnazije i učiteljske škole. U ovim se školama svi predmeti predavaju na materinjem jeziku. Prvi obavezan jezik je mađjarski, a drugi ruski ili neki drugi. Tako gradišćanski Hrvati ne mogu u svojim školama upotrebljavati svoje brojne dijalekte, jer se u svim hrvatskim i srpskim školama podučava književnim jezikom. Učitelji se odgajaju u preparandiji, koja se zove: "Srpsko-hrvatska gimnazija i učiteljska škola u Budimpešti". Na ovoj se školi govori samo književnim jezikom. Od gradišćanskih kulturnih radnika spominje se samo Mate Mersić Miloradić. Ova nagla reforma jezika nije se sprovodila bez otpora. "Narodne Novine" od 4.4.59 prilikom jednog gostovanja kulturne družine iz Lovrea u gradišćanskim selima piše ovako: "Pljesak koji je često prekidao njegov govor (Milaha Ognjenovica) dokazao je da su hrvatski stanovnici tih sela (Petrovo Selo, Narda, Gornji Čatar, Hrvatske Šice, Koljnov i Židan) oduševljeno primili izlaganje druga Ognjenovica i da su prilično dobro razumjeli naš književni jezik. Time je ova turneja još jednom dala odgovor svima onima, koji su bili protiv učenja književnog jezika u našim školama, tražeci da se jezik predaje na dijalektu toga kraja". Prilikom dana Nacionalnosti u Gornjem Čataru, prof. slavistike u Budimpešti izrazio se je ovako: "Sada već i gradišćanski Hrvati u Austriji i u našoj zemlji uvidjaju potrebu učenja književnog jezika." ("Narodne Novine" od 17. nov. 57).

Rješavanje nacionalnog problema počelo se je s rješavanjem školstva. "Narodne Novine" u 1957 pišu: "Naši pedagozi treba da budu nosioci naše narodne kulture, naših narodnih običaja, prvo-

borci za očuvanje našeg narodnog blaga, pjesama i igara". Svake su se godine održavalo zasjedanja srpsko-hrvatskih učitelja, na kojima se je raspravljalo o svim problemima nacionalnih manjina. Na tim su sastancima prisustvovali i učitelji gradišćanskih Hrvata i to: Jelena Hotinger iz Ficehaze, Arjan Stojan iz Koljnofa i Marko Dekić iz Hrv. Kemlje. To su mladi učitelji rodod iz Baranje i Banata, samo je J. Hetinger iz Prisike.

Savez Južnih Slavena trudi se preko učitelja predobiti i gradišćanske Hrvate za svoju stvar, te zato s njima podržava stalnu vezu. Unatoc svih napora toga saveza, čini se, da je veza u praksi jako slaba. U novinama se rijetko donose izvještaji iz naših sela, dok su izvještaji o baranjskim, banatskim i srijemskim Hrvatima u tim novinama vrlo dobro zastupani. Vrlo kratke članke s opisima problema gradišćanskih sela pišu tu i tamo kulturni radnici. Na pr.: "Uspješno napreduje rad u Hrv. Kemlji" (Ana Balatinac), "Stari običaji prilikom berbe groždja u Koljnofu" (Stojan Arjan), u "Narodnim Novinama" od 28. nov. 57. Dan nacionalnosti u Čataru obećaje: "Savez će u buduće voditi više računa o ovim selima". Prof. Mokuter poziva Hrvate na zajednički rad: "Spravite se svi okolo Saveza, pomozite njegovo djelo".

U našim se krajevima nastava odvija na mađjarskom jeziku. Pored toga djeca se u više satova podučavaju i na hrvatskom jeziku. Funkciju učitelja označio je Milutin Stefanović u svom članku "Stanje južnoslovenskog školstva u Mađjarskoj" u "N. N." od 21. nov. 1957 s ovim riječima: "Budućnost naseg opstanka je u rukama učitelja".

Godine 1946 otvorila se je u Pečuju škola za učitelje na srpsko-hrvatskom jeziku. To je zapravo bio tek neki tromjesečni učiteljski kurs, kojemu je bila zadaća da na brzinu izобрази učitelje za hrvatska i srpska sela. Nije bilo naime dovoljno učitelja.

U nastavnom ljetu 1946/47 otvoreno je bilo 28 škola, gdje se je predavalo na čistom "književnom" jeziku. Broj učenika iznosio je 860. Istovremeno bilo je otvoreno 25 škola s 1749 učenika, u kojima se je "književni" jezik predavao u nekoliko sati na tjedan.

Daljnja statistika:

- 1947/48: 24 škola sa 778 učenika. "Književni" jezik.
 Od 1948-54 broj učenika raste, a broj škola opada.
- 1948/49: 30 škola sa 1200 učenika. "Književni" jezik.
 26 škola sa 695 učenika. Nastava na hrvatskom jeziku.
- 1949/50: 27 škola sa 734 učenika. "Književni" jezik.
 27 škola sa 950 učenika. Hrvatski jezik.
- 1950/51: Nema izvještaja (nemaran rad učitelja).
- 1952/53: 22 škole sa 713 učenika. Nastava na "književnom" jeziku.
 30 škola sa 2580 učenika. Nastava na mađj. i hrvat. jeziku.
- 1953/54: 20 škola sa 479 učenika. "Književni jezik".
 30 škola sa 2894 učenika. Mađjarski i hrvatski jezik.
- 1954/55: 18 škola sa 620 učenika. "Književni jezik".
 40 škola sa 2748 učenika. Mađjarski i hrvatski jezik.
- 1955/56: 17 škola sa 638 učenika. "Književni jezik".
 44 škola sa 2909 učenika. Mađjarski i hrvatski jezik.
- 1956/57: 16 škola sa 561 učenika. "Književni jezik".
 46 škola sa 3010 učenika. Mađjarski i hrvatski jezik.
- 1957/58: 15 škola sa 502 učenika. "Književni jezik".
 45 škola sa 3167 učenika. Mađjarski i hrvatski jezik.

Ove se brojke odnose na citavi mađjarski teritorij.

Stanovnici naših sela su zemljoradnici. Nekada su svi oni imali svoju zemlju, svoje male parcele, svoje gazdinstvo.

Danas već toga nema. Dobro znamo da su morali "dobrovoljno" stupiti u kolhoze. Škoro šva sela u županiji Djer-Šopron udružena su u zadrugama, što možemo dobro vidjeti u članku Stojana Arjana u "N. N" od 19 febr. 1959, u "Koljnof-novo socijalističko selo", ili u članku Milana Popovića "I Bezenja je socijalističko selo". N. N. od 19 febr. 1959 piše: "Naša je radost time veća, što se među novim zadrugama nalaze i mnogi južnoslavenski seljaci, što se među socijalističkim selima nalaze i takva sela koja su pretežno nastanjena južnoslovenskim trudbenicima (Koljni, Bezenja, Hidegšeg)". Ali da nije sve po mišljenju "socijalističkih aktivista" išlo, to možemo vidjeti u članku od 5 marta 1959, gdje stoji: "No i među južnoslavenskim seljacima ima takvih, koji se još lome, koje ono staro konzervativno vuče natrag... No njih je malo i sigurni smo, da će i oni uskoro uvidjeti gdje im je mjesto..." (Konzervativci su svi oni, koji hoće ostati na svojoj vlastitoj zemlji, koji hoće zadržati svoju porijeku, koji se otimlju stupiti u zadrugu). Taj otpor prema režimu još je snažniji u južnim krajevima.

Kulturni se život gradišćanskih Hrvata u Madjarskoj oživljava preko kulturnih grupa, koje redovito posjećuju naša sela. Svake godine dolazi gimnazija i učiteljska škola na turneje u hrvatska i srpska sela. U zadnje vrijeme putovali su našim selima srednjoškolci, zatim kulturne grupe Lovrečana i Mohačana, pa i Slovenci.

"Narodne Novine" pišu se "književnim" jezikom, latinicom i ćirilicom. U svrhu širenja propagande, upotrijebili su čak crticu Ignaca Horvata "Kad se secem po selu", pa u vezi sadržaja te noveliće pišu: "Ignac Horvat je ovu kratku crticu napisao pre 50 godina, ali je ona i danas aktuelna za mnoga naša sela na zapadu. Kada bi naši pedagozi i kulturni povjerenici tako nosili na srcu stvar "N. Novina" kao što je Ignac Horvat nosio na srcu stvar tadašnjih "Hrv. Novina" onda bi se broj naših predplatnika u tim krajevima znatno povećao. A mi se nadamo da će naši aktivisti mnogo naciti iz ove crtice!"

Osim novina svake se godine pojavi kalendar za "Južnoslavenske trudbenike", a osim toga i neke knjige iz "južnoslavenske" i sovjetske literature.

Unatoč težini života, našu seljaštvo tamo na drugoj strani još uvijek govori svojim gradišćanskim i hrvatskim dijalektom. Novine pišu srpski "Čika-Jova", a taj se čika u našim krajevima zove "tetac Jova".

Svako selo ima svoga hrvatskog svećenika. Misu se čita na hrvatskom jeziku. Ipak je u nekim selima danas običaj, da se svake treće ili četvrte nedelje sv. misu čita na madjarskom jeziku. Neki naši narodni običaji još uvijek žive u narodu, ali mnogo je toga propalo. Nešto se pokušava spasiti na vještacki način. Sada se na pr. pod uredništvom prof. Mokutera skupljaju narodne pjesme, koje će izdati Savez Južnih Slavena u originalu i na madjarskom jeziku. Ovaj rad podupiraju naročito učitelji.

I naša sela salju svoje sinove i kćeri u srpsko-hrvatsku učiteljsku školu i gimnaziju, ali nakon svršetka njihova školovanja ne vraćaju se oni natrag u svoja sela, nego su najčešće namješteni gdje drugdje, na Dravi, u Baranji, ili u Banatu.

I na kraju: naše Hrvate nazivaju zajedničkim imenom "Južni Slaveni", no oni su svijeni toga, da su samo gradišćanski Hrvati, kao što su svijesni sokački i bunjevački Hrvati i Srbi svoje nacionalne pripadnosti.

Dok je kulturni centar za gradišćanske Hrvate ovdje u Austriji prema sjeveru, tamo je kod madjarskih gradišćanskih Hrvata kulturni centar u južnom Gradišću. Svi veći sastanci (i kulturna gibanja) održavaju se u Gornjem Čataru.

NA POL PUTA ŽITKA ČLOVIČJEGA...

(Na prve rede Divine Komediije fantazija u prozi)

a. b.

"Na pol puta žitka človičjega
 Snašao sam se u jednoj škuroj šumi..."

"Nel mezzo del cammin di nostra vita
 Mi ritrovai per una selva oscura..."

(DANTE: Divina Comedia)

Bilo je u cvitnom svibnju u subotu prije majčinoga dana. Išao sam braći blijedo-modre potočnice na rubu staroga zara-sloga potočića. Morao sam visoko dizati noge u mekoj mladoj travi, koja se žihvano ovijala oko mojih nogavica, kao da bi me htela privlačiti k sebi. Ali ja sam koracao brzo i odlučno, onako po svibanjsku. U daljini zaobličio sam zanosom živo-zelenu šumu. To je svibanjska suma moje mladosti. Ona me je vabila k sebi čarobnom silom. Pobrziio sam korake i stiguo u šumu. Njezino sveže zelenilo objamilo me u topli poslepodnevni hlad. A hladno-mokra zemlja mirisala je kao zaljubljena mlada majka, kad uzme svoje dojenče na krilo, iz kojega slatko teče toplo majčino mliko.

Tiho sam zapjevao neku pjesmicu mojega dinstva. Onako nek samomu sebi. A zatim krenuo sam na jednu noviju melodiju, u kojoj je venula mladost i zvučila tolika tuga.

Najednoč sam postao naglo usred zelene šume. Pred mojim očima stala je trnovita šikara akacijovih grana. U njima još nije tekao životni sok proljeća, nego je drijemljala još duga zima. A pod trnovitim granama šumilo je usušeno lišće.

Ali eto! Med suhim lišćem zaobličio sam čudnovat cvijet. Blistao se je bijel ko lilija, istom bio je i zelen kao kriseći smaragd i žut kao zlato, i svitlo-plav kao turkiz i svitao kao dijamant. A bio je i crven kao junačakrv ili gusto trpkko vino ili puna duhovska ruža. Ili je bio ipak najviše modar jače neg nebo ili duboki Jadran? No zapravo nije bio ni plav, ni bijel, ni crven, ni žut, nego igrao je u svi boja i mijenjao ih je kao mijenja boje sunčeni trak na sapuničnom mjehuru. Bio je ta cvijet uza to njezan i dragoljuban, čaroban i miljan, ljubezljiv i drotnan. Smijuckao se veselo i privlačio me neizmjernom ljubavom. I činilo mi se je, da me vabi ta čudnoviti cvijet, da ga trgam.

Već sam posegao za njim, već sam dodirnuo njegovu hladnu kožu s mojim vrućim prsti. Tada se je naglo pretvorio cvijet u krasnu djevojku-vilu. Trgnuo sam velikim strahom najzad ruku. Imao sam tu cut, da stojim na pragu najdublje tajne života, na pragu rajskoga života. A ta me je život gledao iz modrih očiju vile tolikom čežnjom, tolikom ljubavom i odanošću, da sam hotio strastveno posegnuti s rukom ponovno za cvijetom. U tom trenutku zablistao se je sunčeni trak kroz trnovite grane kao ognjeni mač andjela i ja sam pun straha trgnuo najzad ruku. Vila je polako zatvorila sjajne oči i kao da b sunce zapadalo, nastalo je mračno i hladno. Na zatvorenim očima vile-djevojke pojavila se biser-suza. A zatim je skrsnula vila, skrsnuo je i tajnoviti cvijet. Na mahovitom tlu krisila se je prva kapljica večernje rose.

Stresao me je hladan popuh večernjega vjetrića. Činilo mi se je, da sam se probudio iz dubokoga sna i počeo sam premišljavati:

je bila ta divna ruža-vila samo himbena igra moje mašte-fantazije ili neka viša skrovnosti puna pjesnička stvarnost? Za jedan sam časak žalio, da nisam trgao skrovno-lipoga cvijeta, da nisam objamio vile. Ali ča bi bio značio ta zagrlaj? Otvaranje ljese rajskoga života? Otvaranje mojih očiju za neizmjer-no duboke, blazenstva i sriće pune tajne života? Korak u rajsko obogacenje srca, u plodoviti divni vrt fantazije? Oh, da bih bio zagrljio vilu! Znao bih sada puno više o njoj i o prirodi i o životu... Ali na ulazu k rajskom životu staše andjeo s ognjenim mačem. Je to bio kazneći mač smrti ili svitli mač života?

Ovako sam još dvojio i dijelom žalio, da nisam išao nutar u rajski život prem sve pogibelji i grožnje; dijelom sam bio sričan, da sam - ne iz kukavčine i bojazljivosti, nego iz svetoga straha - postao na pragu najveće i najsvetije tajne života.

I tada mi nastane jasno: čemu ove dvojbe? Čemu gledati naj-zad? More li čovik koraknuti samo i pol koraka najzad u prošlost? Moreš li trgnuti natrag i posljednju minuti prošlosti?

Ko da bi mi sada šušljala skrsnula vila slatkim zahvalnim glasom: Gledaj u budućnost!

A ja sam zanosno zatvorio oči i pitao tiho:

- Gdje si vilo moja? Kamo si skrsnula?

- Nisam ja skrsnula! Ja odsle bivam u srcu tvojem, - odgovarao mi je nježni šapat vilinoga glasa.

- Hoćeš li ostati u mojem srcu? - pitao sam razdragan od sriće.

- Hoću! Odsle sam uvijek kod tebe, - batrilo me je miljani glas. - Ja znam, ti ne ćeš stalno misliti na me. Ali kad uzmeš pero u ruke, onda zatvori ušesa pred bukom i nametljivom muzikom ovoga svijeta pak otvori je na nutar i poslušivaj u tvoje srce. U njem će ti moja nazočnost stvarati lipote i bogatstva, koja nikada ne bi nasao u svijetu.

- Reci mi, vilo moja, hoću li biti sričan u ovom nutarnjem bogatstvu? - pitao sam znatiželjno.

- Sričan i ne. Ti bi najvolio ovo bogatstvo držati za sebe. Ali ne bi mogao biti sričan, da ne bi dilio ovo blago tvoje unutarne sriće drugim. I onda, kad se čitav razdiliš drugim, bit ćeš mnogo puta sričan. Ali i mnogokrat nesričan, kad budeš morao gledati, kako se divni biseri tvoga srca ne prepoznavaju i ne priznavaju, nego bacaju u blato. Ili kada budeš osjećao bolnu istinu, da si ti sam kriv tomu nerazumijvanju, jer su ostali zaklopni tvoji najdragocjeniji biseri u školjkinu lupinju nedostatne riči i slaboga izraza. To će biti tvoja najveća muka: trapit će te, kakovim jezikom, kakovimi izrazi da opjevaš svoju lipotu i bogatstvo tvoga srca.

- A ne bih mogao biti ja sričan, ako ostanem sām s tobom i nosim tvoju lipotu i moje bogatstvo zatvoreno u srcu? Ne stoji li pisano: čemu bacati dragocjene biseri pred svinje?!

-- Kakovu vridnost ima biser, dok spava u dubokom grobu mora za oklizanom zidinom školjke? Ča vrijedi zvono, dok ne zagluši? Nisu li nime i najumjetnije gusle, dokle ih nitko ne uzme u ruke i ne zašvira na nji? Cimbāl bez umjetnika bio bi samo mrtav komad pokućstva, nima lešina.

Večernji mrak se je spustio na šumu i ona je nastala čarobni noćni labirint. Ali vila mi je pokazala, koji put pelja van iz guste trnovite šikare. Oh, da bih znao zapjevati slično ko Dante i s njim u društvu Vergila i Beatrice putovati kroz inferno i purgatorio u raj! Putem čuvat će me andjeo od strahote pakla, a ti dobra vilo moja zaslatki mi žukak purgatorij zemaljskoga života.

NOVA HRVATSKA LIRIKA

Šimić Antun Branko

Nakon prvog svjetskog rata društvene prilike u novostvorenoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca bile su vrlo nemirne. Ugnjetavanje Hrvata bilo je na dnevnom redu, što je trajalo sve do drugog svjetskog rata... Nagli razvoj kapitalizma. Obnova političkog života i novinstva. Širenje masovnih pokreta: republikanskog, radničkog, socijalističkog. Kod Hrvata snažno naglašavanje hrvatskog pevjesnog prava. Najjača hrvatska politička stranka bila je Hrvatska Republikanska Seljačka Stranka na čelu sa Stjepanom Radićem, kojeg su srpski "nacionalisti" u beogradskom "parlamentu" god. 1928 ubili. Nakon ukinuća ustavnog stanja i proglašenja diktature u god. 1929, Hrvati su pojačali borbu za svoju samostalnost i svoja prava, te osnovali revolucionarnu organizaciju Ustasa, koja je onda nemilosrdno nastupila prema jednom dijelu hrvatskih neprijatelja.

Kulturne vrednote nisu mnogo značile. Veliko razočaranje hrvatske inteligencije prema novom režimu, koji ni u kojem pogledu nije ispunio njihove nade u konačno rješenje hrvatskog pitanja, te razvitka kulture. Antun Branko Šimić mnogo je patio u svom kratkom životu, jer mu nova sredina nije omogućila pristojan život. On je ujedno najbolji svjedok, kako je u ono doba bilo teško biti piscem, umjetnikom. Prilike u Jugoslaviji u njemu su izazivale "vrisak bola" i "vrisak bijesa". U članku "Usamljenost duha" piše Šimić, kako je stvaralački duh kulture u Jugoslaviji "usamljen, izgubljen u vrtlogu života materijalnih težnja".

Antun Branko Šimić rođen je 1898 u Drinovcima (Hercegovina), umro 1925 u Zagrebu. Novinar i književnik. Borio se za novi stil u književnom stvaranju. Tri su glavne značajke novog Šimićevog stiha: slobodan stih, zatim apstraktnost i jednostavnost izraza, i napokon sadržaj, koji je uzet iz stvarnog, ličnog života pjesnikova. Šimić je pokretao književne časopise ("Vijayica", "Juris" i "Književnik") u kojima je iznosio ekspresionističku teoriju književnosti. Glavno načelo ekspresionizma je originalan lični izraz, originalno stvaranje. Teprija ekspresionizma njemu je pomogla, da je našao svoj vlastiti pjesnički put istil, te da se je bio oslobodio svih domaćih i stranih utjecaja. Šimić je bio veliki neprijatelj starih forma, te jedan od najvećih predhodnika današnje hrvatske pjesničke generacije. Najaktivniji suvremenici Šimića bili su pjesnici Donadini i socijalista Krleža.

Šimić je živio teško i bijedno, bez stalnih sredstava, samo od pera. Bio je tjelesno slab, uvijek blijed, zut i mrsav. Uvijek je marljivo radio. A.B.Šimić, jedan od najvećih modernih književnih talenata umro je u svojoj 27. godini od tuberkuloze. Poslije smrti napisase mu njih nekoliko književnika i književnih kritičara nekrologe u raznim književnim revijama. Tako Lunček u "Obzoru" zove Šimića "najbistrijom glavom i najjaćim talentom medju najmladjima", te dalje smatra, da je Šimićeva misija bila, da stvori novi, moderni pjesnički stil i jezik, u čem ga je omela smrt, pa Lunček završuje svoj nekrolog očajnim usklikom: "Nesreća nas je stigla, nas Hrvate!"

Knjige pjesama: "Preobraženja" (Zagreb 1920), "Izabrane pjesme" (Zagreb 1923). s.š.

TIJELO I MI

Kroz moje žile teče otrov što ga popih
u nasladama, u noćima pijanim.
I otrov truje. Tijelo trune. Ja živim u šešu.

I tijelo mi se gadi. Može li se kako
odijeliti od tijela, biti čist od tijela?
Tijelo je teret, tuđin, trulost.
Ja bih ga rado ostavio negdje
u utekao od njega, odletio zauvijek u slobodu.

Ovako živim s njim, u njemu. Nerazdjeljiv.
O ko me spoji s ovim tuđinom u jedno?
Tijelo; težina drži me za zemlju
i odvuce me u nju svega, bez ostatka.

Uz krevet mi se mlada žena smije.
Kako bih doš'o do nje sam, bez tijela?
Ne mogu iz njega? Ne smijem je da taknem.

Moj dodir, kao dodir smrti, sije svud rasulo.
U snu se razvojimo. Ipak sam se otkinuo, lebdim
i hoću da poletim, da prhnem -

I probudim se: ležim u svom lešu.

LJUBAV

Zgasnuli smo žutu lampu
Plavi plašt je pao oko tvoga tijela
Vani sume oblaci i stabla
Vani lete bijela teška krila.

Moje tijelo ispruženo podno tvojih nogu
Moje ruke svijaju se, žude, mole,
Draga, neka tvoje teske kose
Kroz noć zavijore, zavijore
Kroz noć.
Kose moje drage duboko šumore
kao more.

NADJENI BOG

Ne traži Boga mišlju; u praznini
u kojoj se miso, tamna sjenka, gubi.
Uza te Bog je, uvijek u blizini
U stvarima oko tebe, u zvuku i muku.

Bog ti je uvijek najbliži od svega:
Diras ga rukom, gledas ga u boji neba;
Bog ti se smiješi iz jednog dragog lica
i plasi te iz svake stvari: nema tajne.

Ne pružaj miso u praznu daljinu.
Uza te Bog je. Otvori sva čula:

Na tebe svjetlost s ljetnjeg neba pljušti
Bog oko tebe sja treperi i šušti.

IZ KLUBA

Već je "Naš Tajednik" izvijestio gradišćanski narod o održanoj generalnoj sjednici HAK-a, na 11. juna 1959.

Mi zelimo u našem članku nadopuniti neke stvari, koje u članku "Tajednika" nisu došle do izražaja.

U klubu je tokom prošle godine bilo neobično živo i zanimljivo, zahvaljujući požrtvoynom Ivanu Suciću, koji je bio predsjednik kluba. U klubu se je održalo nekoliko izvrsnih predavanja, koja su članovima otvorila neke nove aspekte, na pr. u vođenju austrijske politike prema susjednim zemljama. Jednom je naime u klubu govorio savjetnik kancelara Raaba dr. Schuster o problematici svjetske politike, te veliki dio svoga razlaganja posvetio je dr. Schuster o odnosima Austrije prema susjednim zemljama, a naročito prema istočnim zemljama, koje su danas pod komunizmom. Na čudjenje sviju, dr. Schuster naglasio je činjenicu, da u austrijskoj vladi nema dovoljno stručnjaka za istočno-evropska pitanja i trgovinu. Ova činjenica zabrinjava mnoge ljude, koji razmišljaju o budućnosti Austrije.

Zatim smo imali priliku čuti lektora hrvatskog jezika na bečkom universitetu prof. dra Ivana Vitezića, koji je govorio o hrvatskim narodnim vladarima. Njegovo je predavanje bilo naročito interesantno i poučno, jer kod visokih-školaru postoji veliki interes za prošlost Hrvata, dok smo još zajednički živjeli u matici Hrvatskoj.

U društvenim smo prostorijama nadalje gledali jedan film, koji je prikazao hrvatske gradove danas: Zagreb, Split, Dubrovnik, Sarajevo, Mostar. Kolega Stipković na slikovit je način rastumacio prisutnima neke kulturno-historijske spomenike u spomenutim gradovima.

Nikola Benčić govorio je dva put o gradišćanskoj literaturi s osvrtima na Matu Miloradića i Ignaca Horvata.

Najveći rad kluba u prošloj godini sastojao se u uvježbavanju tragedije "Hiza Drašković" od dra Augustina Blazovića, s kojom se je klub - kako je javnosti Gradišća poznato - predstavio narodu Fileža s velikim uspjehom.

Osim predavanja bilo je dosta šarenih i zabavnih večeri. Sastanci su bili uvijek dobro posjeceni, te je kod sviju vladao veliki interes za rad društva.

Redovito se sastajao tamburaski zbor kluba, kao i literarna sekcija, koja može odigrati vrlo važnu ulogu u stvaranju nove literature u Gradišću.

Kako vidimo, u klubu je bilo mnogo života. Najveći dio zasluga za tako dobar uspjeh pripada Ivanu Suciću, koji se je pokazao kao pravi hrvatski idealista i voljan za svaki nacionalni posao. U radu su se osim njega istakli još Nikola Benčić i Albreht Sucić.

U novi odbor izabrani su: predsjednik Rudi Orišić iz Fileža, potpredsjednik Petar Palatin iz Mjenova, tajnik Jelka Biric iz Pajngrta, blagajnik Feliks Horvat iz Vinceta, kulturni referent Nikola Benčić iz Velike Narde, i kao kontrolori: Albreht Sucić iz Otave i Ignac Jagšić iz Uzlopa.

Ur.

TURSKE POSLOVICE

Čovjeka se sudi po njegovom radu.

Za sposobnost nema škole.

Strpljenje je gorko, ali daje dobar plod.

Bez pitanja koliko bilo naroda na okupu, propovjednik reče što ga je volja.

Ne treba izgoriti pokrivač, da bi se rješili buha.

JEZIČNI OGLED
Po Mareticu i.h.

N.

na, dosta gusto se upotrebljava krivo. 1. On boluje na srcu; bolje: od srca. 2. Djelati na čemu; bolje: oko čega. 3. Molba, tužba na ministarstvo; bolje: ministarstvu. 4. Dok je bio na životu; bolje: u životu. Ali: profesor na sveučilištu, učenik na gimnaziji, uzeo je namer iz njemačkoga, ipak se može podnositi. nabožan, nabožnost je iz ruskoga ili češkoga, nepotrebne su riječi, bolje po nasu: pobožan, pobožnost. nadarba, nadarbina, nadarbenik, Pfründe, Pfründner - može se upotrebiti. nadmašiti, natkriti, nadvisiti, u smislu übertreffen, nisu loše riječi. naglasiti, naglasivati, u njem. betonen je germanizam. Hrvat kaže pravo: istaknuti, isticati. namirnica, Bedarfsartikel, našem je (gradišćanskomu) Hrvatu uvijek tuđa riječ; zato mjesto zivežna namirnica kažimo: hrana. naobraziti, naobrazba, se višeput čuje ili piše; no bolje je reći: izobraziti, izobraženje ili izobraženost. napadan, auffallend; na pr. bilo je napadno. To nije zgodno, nego bolje je: udaralo je u oči. naslov, Titel, iz češkoga; kad se misli titula koje knjige, onda se piše: natpis. necak, Neffe, t.j. sin sestre; sin brata se zove: sinovac. Necakinja opet je kći sestre. nestati, slaže se s nominativom i genitivom, na pr.: moja novčarka je nestala, ili moje novčarke je nestalo. Genitiv je običniji. nevjerovan; kaže se: nevjerovani Tomaš, u štokavskom: nevjerni Tomas; no kad nevjerni znači i treulos, da ne bude zablude, možemo i dalje govoriti: nevjerovani. neženja, bolje: neženjak. nistavnost, nistetnost, Nichtigkeit, lat. vanitas, - jedno i drugo je dobro. novina nije dobro, nego uvijek plural: novine. Stalo je u novinama.

.....

DRAGI ČITATELJI

"Zaključivo se može reći, da je novi broj "Glasa" opet vrlo zanimljiv i za preporučiti ne samo našim školovanim ljudem nego i svemu narodu", pisao je F.S. u "Tajedniku" od 30. maja u svom opsirnom ogledu glede "Glasa".

Vjerujemo, da će i ovaj broj biti zanimljiv, te da će oživiti nacionalno novinstvo.

Sa srdačnim pozdravima

UREDNIŠTVO